



ИНТЕЛЕКТУАЛНА, ИНДУСТРИАЛНА И ТЪРГОВСКА СОБСТВЕНОСТ

Интеллектуалната собственост се отнася до всички изключителни права върху интеллектуалните произведения. Тя включва две категории права: индустриалната собственост, която включва изобретения (патенти), търговски марки, промишлени дизайни и модели и наименования за произход, и авторското право, което обхваща художествени и литературни произведения. След влизането в сила на Договора за функционирането на Европейския съюз през 2009 г. ЕС разполага с изрична компетентност в областта на правата върху интеллектуалната собственост (член 118).

ПРАВНО ОСНОВАНИЕ

Членове 114 и 118 от Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС).

ЦЕЛИ

Въпреки че са уредени от различни национални закони, правата върху интеллектуалната собственост (ПИС) попадат също така в приложното поле на законодателството на ЕС. Член 118 от ДФЕС предвижда, че в рамките на установяването и функционирането на вътрешния пазар Парламентът и Съветът, като действат в съответствие с обикновената законодателна процедура, установяват мерки за създаване на право на ЕС в областта на интеллектуалната собственост — с цел гарантиране на единна защита на ПИС в целия ЕС — и за въвеждане на централизирани режими за издаване на разрешения, координация и контрол в целия Съюз. Законодателната дейност на Европейския съюз се състои главно в хармонизирането на определени специфични аспекти на ПИС чрез създаването на единна европейска система, какъвто е случаят с търговската марка на ЕС и системата на промишлени дизайни на ЕС и какъвто ще бъде случаят с патентите. [Службата на Европейския съюз за интеллектуална собственост](#) (EUIPO) отговаря за управлението на търговската марка и дизайна на ЕС.



ПОСТИЖЕНИЯ

А. Хармонизиране на законодателството

1. Търговски марки, дизайни и модели

В ЕС правната рамка по отношение на търговските марки се основава на система от четири нива за регистрацията на търговски марки, която съществува успоредно с националните системи за търговските марки, хармонизирани чрез Директивата за търговските марки ([Директива № 2008/95/ЕО](#) на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2008 г. за сближаване на законодателствата на държавите членки относно марките). Освен на национално равнище, защитата на търговските марки в ЕС е възможна чрез Бюрото за интелектуална собственост на Бенелюкс, чрез търговската марка на ЕС, въведена през 1994 г., и на международно равнище. [Регламент \(ЕС\) 2015/2424](#) на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2015 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 207/2009 на Съвета относно марката на Общността и Регламент (ЕО) № 2868/95 на Комисията за прилагане на Регламент (ЕО) № 40/94 на Съвета относно марката на Общността и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2869/95 на Комисията относно таксите, събирани от Службата за хармонизация във вътрешния пазар (EUIPO) опростява националното и европейското законодателство относно търговските марки и прави тяхната регистрация в ЕС по-евтина, по-бърза, по-надеждна и по-предсказуема, увеличавайки по този начин правната сигурност за носителите на права.

С [Директива 98/71/ЕО](#) от 13 октомври 1998 г. се осъществява сближаване на националното законодателство в областта на правната защита на дизайните и моделите. [Регламент \(ЕО\) № 6/2002 на Съвета](#) от 12 декември 2001 г. (изменен) въвежда система на Общността за защитата на дизайните и моделите. [Решение 2006/954/ЕО на Съвета](#) и [Регламент \(ЕО\) № 1891/2006](#) на Съвета от 18 декември 2006 г. свързват системата на ЕС за регистрация на дизайни или модели със системата за международна регистрация на промишлените дизайни и модели на Световната организация за интелектуална собственост (СОИС).

2. Авторско право и сродни на него права

Авторското право гарантира, че авторите, композиторите, творците в областта на изобразителното изкуство, филмовите дейци и други получават заплащане и защита на своите произведения. Цифровите технологии предизвикаха коренни промени в начина на създаване и разпространение на творческо съдържание, както и в достъпа до него.

а. Авторско право

[Директива 2001/29/ЕО](#) от 22 май 2001 г. относно хармонизирането на някои аспекти на авторското право и сродните му права в информационното общество адаптира законодателството в областта на авторското право и сродните му права към технологичното развитие, но то вече е изостанало вследствие на извънредно бързото развитие в цифровия свят, например разпространението и достъпа до телевизионни и радиопрограми, като 49 % от европейските интернет потребители



имат достъп до музика, аудио-визуално съдържание и игри онлайн (по оценка на Евростат). Поради това е необходимо хармонизиране на законодателството в областта на авторското право в целия ЕС за потребителите, творците и дружествата.

В [Директива \(ЕС\) 2019/790](#) на Европейския парламент и на Съвета относно авторското право в цифровия единен пазар от 17 април 2019 г. се предвижда сродно на авторското право за издателите на печатни издания и справедливо възнаграждение за съдържанието, защитено с авторски права. Досега онлайн платформите нямаха правна отговорност за използването и качването на съдържание, защитено с авторски права, на своите сайтове. Новите изисквания няма да засегнат нетърговското качване на защитени с авторско право произведения в онлайн енциклопедии, например Уикипедия.

Директива ЕС/2019/789 от 17 април 2019 г. ([Директива „CabSat“](#)) има за цел да увеличи броя на телевизионните програми и радиопрограмите, достъпни онлайн за европейските потребители. Ползвателите очакват във все по-голяма степен да имат достъп до телевизионно и радиосъдържание по всяко време и навсякъде. Поради това излъчващите организации все по-често предлагат онлайн услуги в допълнение към традиционните си излъчвания. С директивата се въвежда принципът на държавата на произход, за да се улесни лицензирането на права за определени програми, които излъчващите оператори предлагат на своите онлайн платформи (напр. преките предавания по интернет (т.нар. симулкастинг) и „догонващите“ услуги). Радио- и телевизионните оператори ще трябва да получат разрешения за авторски права в своята държава на установяване (т.е. държава на произход), за да могат да предоставят онлайн достъп до радиопрограми, телевизионни новини и текущи събития и да финансират изцяло собствени продукции, достъпни онлайн във всички държави от ЕС.

[Директива 2017/1564](#) от 13 септември 2017 г. относно определени позволени видове използване на определени произведения и други обекти, закриляни от авторското право и сродните му права, в полза на слепи хора, лица с нарушено зрение или с други увреждания, които не позволяват четенето на печатни материали, улеснява достъпа до книги и други печатни материали в подходящ формат и тяхното разпространение в рамките на вътрешния пазар.

[Регламент \(ЕС\) 2017/1128](#) от 14 юни 2017 г. за трансграничната преносимост на услугите за онлайн съдържание в рамките на вътрешния пазар има за цел да гарантира, че потребителите, които купуват или се абонират за филми, спортни предавания, музика, електронни книги и игри, могат да имат достъп до тях, когато пътуват в други държави — членки на ЕС.

б. Срок на закрила на авторското право и сродните му права

Тези права са защитени до края на живота и в продължение на 70 години след смъртта на автора/твореца. [Директива 2011/77/ЕС](#), която изменя Директива 2006/116/ЕО за срока на закрила на авторското право и някои сродни права, удължава срока на закрила на авторското право за изпълнителите на звукозаписи от 50 на 70 години след записа, както и за авторите на музика, например композиторите и авторите на текстове, на 70 години след смъртта на автора.



Срокът от 70 години се превърна в международен стандарт за закрила на звукозаписите. Понастоящем в 64 държави в света звукозаписите са защитени с авторски права за период от 70 или повече години.

в. Компютърни програми и бази данни

[Директива 91/250/ЕИО](#) налага на държавите членки да закрилят компютърните програми с авторско право като литературни произведения по смисъла на Бернската конвенция за закрила на литературните и художествените произведения. Тя беше кодифицирана с [Директива 2009/24/ЕО](#) на Европейския парламент и на Съвета. [Директива 96/9/ЕО](#) предвижда правна закрила на базите данни, като в нея се дава определение за база данни като „сборник от самостоятелни произведения, данни или други материали, подредени по систематичен или методичен начин и индивидуално достъпни по електронен или друг път“. Директивата предвижда закрилата на базите данни както с авторско право, което обхваща интелектуалното творение, така и с право *sui generis* с цел осигуряване на защита на инвестицията (финансова, в човешки ресурси, усилия и енергия) за придобиване, проверка или оформление на съдържанието.

г. Организации за колективно управление на авторски права

Преди да може да бъде разпространявано съдържание, защитено от авторско право и сродните му права, и свързани с него услуги, трябва да бъде получен лиценз от различните носители на такива права. Носителите на права възлагат правата си на организация за колективно управление на авторски права, която управлява тези права от тяхно име. Ако организацията за колективно управление на авторски права няма обективно обосновани причини да откаже да осъществи управление, тя се задължава да управлява тези права. Носителите на авторски права разполагат със свободата да възложат управлението на своите права на независими образувания за управление на авторски права. Това са търговски образувания, които се различават от организациите за колективно управление на авторски права, *inter alia*, по това, че те не се притежават или контролират от носителите на авторски права. На 26 февруари 2014 г. Парламентът и Съветът приеха [Директива 2014/26/ЕС](#) относно колективното управление на авторското право и сродните му права и многотериториалното лицензиране на правата върху музикални произведения за използване онлайн на вътрешния пазар, с която се определят изискванията, приложими за организациите за колективно управление на авторски права, за да се гарантират високи стандарти на управление, финансово управление, прозрачност и отчетност. Тази директива има за цел да се гарантира, че носителите на авторски права имат думата по отношение на управлението на правата си, и се стреми да подобри функционирането на организациите за колективно управление на авторски права чрез общоевропейски стандарти.

Държавите членки трябва да гарантират, че организациите за колективно управление на авторски права действат в интерес на носителите на права, чиито права представляват, и че те не налагат задължения, които не са обективно необходими за защита на правата и интересите на носителите на права или за ефективното управление на тези права.



3. Патенти

Патентът представлява правен титул, който може да бъде предоставен за всяко изобретение с технически характер, при условие че то представлява новост, включва изобретателски етап и може да има приложение в промишлеността. Патентът дава на собственика правото да възпрепятства други да изработват, използват или продават изобретението без разрешение. Патентите насърчават дружествата да направят необходимите инвестиции за иновации и предоставят стимул за физическите лица и дружествата да отделят ресурси за научноизследователска и развойна дейност. В Европа техническите изобретения могат да бъдат защитени или от национални патенти, предоставени от компетентните национални органи, или от европейски патенти, които се предоставят централно от [Европейското патентно ведомство](#). Последното представлява изпълнителният клон на Европейската патентна организация, която понастоящем включва 38 договарящи държави. Самият ЕС не е член на тази организация.

След дългогодишни разисквания между държавите членки Парламентът и Съветът одобриха правното основание за европейски патент с единно действие (единен патент) през 2012 г. Посредством международно споразумение между държавите членки се създава единна и специализирана патентна юрисдикция.

Потвърждението на патентния пакет от страна на Съда на ЕС в решението му от 5 май 2015 г. по дела C-146/13 и C-147/13, освободи пътя за [истински европейски патент](#). Преходният режим ще съществува наред с новата система до установяването на [Единен патентен съд \(ЕПС\)](#).

След като бъде предоставен от ЕПВ, единният патент ще осигурява единна закрила с еднакво действие във всички участващи държави. Предприятията ще разполагат с възможността да закрилят своите изобретения във всички държави — членки на ЕС, с единен патент. Те също така ще могат да оспорват и защитават единни патенти в единно съдебно действие чрез ЕПС, чиито седалища беше предложено да бъдат в Лондон, Мюнхен и Париж. Това ще рационализира системата и ще се реализират икономии от разходи за писмени преводи. След като, обаче, през юни 2016 г. в Обединеното кралство беше проведен референдум относно напускането на ЕС, съществуват сериозни съмнения дали държава, която не е държава — членка на ЕС, може да бъде договаряща държава по Споразумението относно Единен патентен съд. Освен това в сегашната си формулировка текстът на Споразумението относно Единен патентен съд гласи ясно, че трябва да се спазва върховенството на правото на ЕС (член 20 от Споразумението) и че решенията на Съда на Европейския съюз са обвързващи за Единния патентен съд — следователно и по отношение на Обединеното кралство.

4. Търговски тайни

Практиката на запазване на поверителна информация датира от столетия. Правни инструменти за защита на търговски тайни, независимо дали са определени като част от ПИС или не, съществуват в много държави. Равнището на защита, предоставено на поверителната информация, не може да бъде сравнявано с други области на законодателството за интелектуалната



собственост като патенти, авторско право и търговски марки. Различията в защитата на търговските тайни в отделните държави са по-големи, отколкото в други области на законодателството относно ПИС, като това се отнася и за възприеманите подходи. Правната рамка е разпокъсана, но от 2016 г. насам съществува правна рамка на ЕС, а именно [Директива \(ЕС\) 2016/943](#) на Европейския парламент и на Съвета относно защитата на неразкрити ноу-хау и търговска информация (търговски тайни) срещу тяхното незаконно придобиване, използване и разкриване.

5. Борба с фалшифицирането

Според оценките вносът на фалшифицирани и пиратски стоки в ЕС възлиза приблизително на 85 милиарда евро (до 5 % от общия внос). Търговията със стоки в световен мащаб възлиза на 2,5 % от търговията и до 338 милиарда евро, което причинява значителни щети на носителите на права, правителствата и икономиките.

Тъй като различията в националните системи за налагане на санкции за фалшифициране и пиратство затрудняват държавите членки да водят ефективна борба с тези правонарушения, Парламентът и Съветът приеха като първа стъпка [Директива 2004/48/ЕО](#) относно упражняването на права върху интелектуалната собственост. Тя има за цел да се засили борбата с пиратството и фалшифицирането, като се сближат националните законодателни системи, за да се гарантира висока, равностойна и хомогенна степен на закрила на интелектуалната собственост на вътрешния пазар, и предвижда мерки, процедури и компенсаторни механизми в рамките на гражданското и административното право. [Регламент \(ЕС\) № 608/2013](#) на Европейския парламент и на Съвета относно защитата на правата върху интелектуалната собственост, осъществявана от митническите органи, предвижда процесуални правила за митническите органи за прилагане на правата на интелектуална собственост по отношение на стоки, подлежащи на митнически надзор или митнически контрол.

Б. Теорията за „изчерпване“ на правата

1. Определение

Тази теория гласи, че притежателят на правото върху индустриална или търговска интелектуална собственост, защитено от законодателството на една държава членка, не може да се позове на това законодателство, за да се противопостави „на вноса на продукти, които са били пуснати на пазара в друга държава членка“. Тази теория е приложима във всички области на индустриалната собственост.

2. Ограничения

Теорията за изчерпване на правата в ЕС не се прилага при пускане на пазара на фалшифициран продукт или по отношение на продуктите, пуснати на пазара извън Европейското икономическо пространство (член 6 от Споразумението за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост — ТРИПС). През 1999 г. в решението си по дело *Sebago Inc. и Ancienne Maison Dubois & Fils SA* срещу *GB-Unic SA* (C-173/98) Съдът на ЕС постанови, че



държавите членки не могат да предвиждат в националното си право изчерпване на правата върху търговска марка за продукти, пуснати на пазара в държави извън ЕС.

3. Основни правни актове в тази област са:

- [Директива 2006/115/ЕО](#) на Европейския парламент и Съвета от 12 декември 2006 г. за правото на отдаване под наем и в заем, както и за някои права, свързани с авторското право в областта на интелектуалната собственост;
- [Директива 93/83/ЕИО на Съвета](#) от 27 септември 1993 г. относно координирането на някои правила, отнасящи се до авторското право и сродните му права, приложими към спътниковото излъчване и кабелното препредаване.
- Директива [2001/84/ЕО](#) на Европейския парламент и на Съвета от 27 септември 2001 г. относно правото на препродажба в полза на автора на оригинално произведение на изкуството.

В. Новата съдебна практика на Съда на Европейския съюз

През 2012 г. в решението си по дело SAS ([C-406/10](#)) Съдът на ЕС потвърди, че съгласно Директива 91/250/ЕИО авторското право закриля само обективното изражение на компютърната програма; идеите и принципите, залегнали в основата на нейната логика, нейните алгоритми и програмни езици, не се закрилят от въпросната директива (параграф 32 от решението). Той подчертава, че нито функциите на компютърната програма, нито програмният език и форматът на файловете с данни, използвани при работа с компютърната програма, за да се ползват някои от функциите ѝ, съставляват обективизирана форма на програмата по смисъла на член 1, параграф 2 от Директива 91/250/ЕИО (параграф 39).

В решението си по дело [C-160/15](#) (GS Media BV срещу Sanoma Media Netherlands BV) Съдът постановява, че поставянето на уебсайт на хипервръзки към произведения, които са обект на закрила и които са публикувани на друг уебсайт без разрешение от носителя на авторското право, не представлява „публично разгласяване“, ако лицето, което поставя тази връзка, не цели получаване на печалба и не знае, че тези произведения са били публикувани незаконно.

В решението си по дело [C-484/14](#) от 15 септември 2016 г. Съдът постановява, че предоставянето за свободно публично ползване на безжична мрежа с цел да се привлече вниманието на потенциални клиенти върху стоки и услуги на даден магазин, представлява „услуга на информационното общество“ по силата на директивата и потвърждава, че при определени условия доставчик на услуга, който предоставя достъп до комуникационна мрежа, не може да носи отговорност. Следователно притежателите на авторски права нямат право да искат обезщетение въз основа на това, че тази мрежа е използвана от трети лица за нарушаване на правата им. Защитата на връзката с помощта на парола осигурява баланс между правата на интелектуална собственост на притежателя на авторски права, от една страна, и свободата на стопанска инициатива на



доставчик на достъп и свободата на информация на ползвателите на мрежата, от друга страна.

РОЛЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ

Интелектуалната собственост създава добавена стойност за европейските предприятия и икономики. Нейната единна защита и нейното прилагане допринасят за насърчаване на иновациите и икономическия растеж. Поради това Парламентът се ангажира да хармонизира ПИС чрез създаването на единна европейска система, която да съществува редом с националните системи, какъвто е случаят с търговската марка на ЕС и системата на промишлени дизайни на ЕС, както и с европейския единен патент.

В различни резолюции относно ПИС, и по-специално по отношение на правната закрила на базите данни, биотехнологичните изобретения и авторското право, Парламентът подкрепи постепенното хармонизиране на тези права. Той също така се противопостави на патентоването на части на човешкото тяло. На 27 февруари 2014 г. Парламентът прие резолюция по собствена инициатива относно такси за възпроизвеждане за лично ползване (правото на възпроизвеждане за лично ползване на законно придобито съдържание), тъй като цифровото възпроизвеждане за лично ползване придоби голямо икономическо значение в резултат на техническия напредък. Освен това Парламентът взе много активно участие в проекта на Договор на Световната организация за интелектуална собственост [за изключенията от авторското право за хората със зрителни увреждания](#) (Маракешки договор).

Като подготвителна дейност за цялостната реформа на правилата на ЕС относно авторското право (вж. А.2.а) Парламентът прие през септември 2018 г. доклад, който съдържа редица важни препоръки по всички разглеждани понастоящем въпроси. В хода на целия законодателен процес се провеждаше разгорещен обществен дебат, съсредоточен върху членове 11 и 13 от проекта за директива относно авторското право в цифровия единен пазар. Този дебат достигна връхната си точка с гласуването на усилията на Парламента за създаване на ново право за издателите на медии да изискват възнаграждение за съдържанието на някои големи информационни платформи, както и ново право за улесняване на проследяването на нарушенията на авторски права в интернет. Представителите на творческия сектор одобриха тези предложения, но представителите на технологичните дружества остро ги разкритикуваха. В крайна сметка гласуването на Парламента отново определи тона за преговорите със Съвета и окончателното приемане на директивата на 17 април 2019 г.

Udo Bux
05/2019

